
ПРЕДСТАВЛЕННЯ ЖУРНАЛІВ НАН УКРАЇНИ У СВІТОВИХ НАУКОМЕТРИЧНИХ БАЗАХ

Ю.В. Діденко,
н. с. ВД "Академперіодика"
НАН України

На даний час установи Національної академії наук України здійснюють випуск близько двохсот назв періодичних видань, серед яких 87 журналів, започаткованих за участі НАН України. Але лише незначна частина фахової наукової літератури, що видається установами НАН України, доступна та відома науковій спільноті, особливо за кордоном. Ця "недоступність" є результатом інертності наукових видань у впровадженні сучасних технологій та невміння або небажання саморекламуватися.

У наш час існування світової наукової спільноти як єдиного організму стало реальним саме завдяки досягненням інформаційних технологій, які дозволили здійснювати обмін науковою інформацією практично в реальному часі. А обов'язковою умовою становлення наукового інформаційного простору є умова загальнодоступності – створення загальних баз даних різного характеру за чисельними науковими напрямками та забезпечення представництва у цих базах даних усіх провідних наукових колективів.

Сьогодні існують і продовжують створюватися чисельні бази даних (БД) за різними науковими напрямками. У БД для періодичних видань з метою оперативного інформування світової наукової спільноти провідні видавництва світу в режимі *on-line* через *Internet* представляють зведення про зміст чергових випусків наукових журналів ще до виходу їхніх друкованих версій. Використовуючи інформаційні технології, а також за наявності доступу до БД, можна отримувати копії наукових статей, опублікованих у журналах, які входять у відповідні БД.

Провідні видавництва при включенні у свої БД надають перевагу журналам і опублікованим у них статтям, які видаються англійською мовою, або англомовним версіям видань, що виходять іншими мовами. Тому для більшості неангломовних журналів виникає проблема входження в міжнародні БД, що робить їх недоступними для світової наукової спільноти.

Закордонними видавничими компаніями, такими як *Springer*, *Begell House, Inc.*, *Pleiades Publishing*, *Kluwer*, *Elsevier* та інші, перевидаються 20 академічних журналів (що складає приблизно 23 % від загальної кількості журналів). Найбільше журналів (9) перевидає *Springer*, за ним по кількості йде *Begell House, Inc.* (5) та *Pleiades Publishing* (4) (табл. 1).

У реферативних та наукометричних базах представлені 85 журналів (98 %) (окрім науково-популярного журналу "Світогляд" та наукового журналу "Економіка та право"), зокрема у "Джерелі" (Україніка наукова) – 82

Ю.В. ДІДЕНКО

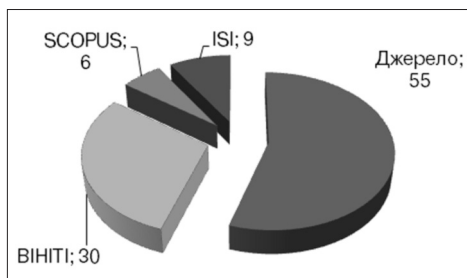
Таблиця 1. Випуск англomовних версій журналів НАН України зарубіжними видавництвами

№ з/п	Журнали НАН України	Видавництва					
		Springer	Begell House, Inc.	Pleiades Publishing	Kluwer	Elsevier	Амер. Ін-т фізики Versita
1	Український математичний журнал	x					
2	Кибернетика и системный анализ	x					
3	Проблемы управления и информатики		x				
4	Прикладная механика	x					
5	Проблемы прочности	x					
6	Кинематика и физика небесных тел			x			
7	Радиофизика и радиоастрономия		x				
8	Радіофізика і електроніка		x				
9	Физика низких температур / Low Temperature Physics					x	
10	Морской гидрофизический журнал	x			x		
11	Сверхтвёрдые материалы			x			
12	Фізико-хімічна механіка матеріалів / Materials Science	x					
13	Теоретическая и экспериментальная химия	x			x		
14	Химия и технология воды			x			
15	Нейрофизиология	x					
16	Український біохімічний журнал					x	
17	Альгология		x				
18	Вестник зоологии						x
19	Гидробиологический журнал		x				
20	Цитология и генетика	x		x			

(94 %), у ВІНІТІ (РФ) – 44 (51 %), в *ISI* (США) – 14 (16 %), а *SCOPUS* (*Elsevier*, Нідерланди) реферує 9 журналів (10 %) (рисунок). Найбільш представлені у цих базах журнали: "*Biopolymers and Cell*" – 6 ресурсів, "Проблемы управления и информатики", "Теоретическая и экспериментальная химия", "Український біохімічний журнал", "Вестник зоологии" – у 4 ресурсах.

ВІНІТІ, найбільший інститут наукової інформації на пострадянському просторі, при включенні журналу до своїх баз даних складає реферати самостійно, що сприяє підвищенню якості рефератів і розширює доступ до видань. Реферування видання журналом "Джерело" також сприяє доступу

Внесок основних реферативних баз у представлення журналів НАН України (у відсотках)

до анотацій статей у вітчизняному інформаційному просторі, але "Джерело" вміщує у своїй друкованій та електронній версіях реферати (анотації), надані виданнями, тобто авторські.

База **EBSCO** – лідер електронного довідкового видання, ресурс, що найчастіше використовується у світі та до якого належать понад 300 повнотекстових і додаткових баз даних. У **EBSCO** представлені 11 академічних журналів (майже 13 %), з них найбільш представленими у підрозділах БД є "*Semiconductor Physics Quantum Electronics & Optoelectronics*" (22) та з великим відривом – "Нейрофізіологія" (7), "Прикладная механика" (6), "Кибернетика и системный анализ" та "Теоретическая и экспериментальная химия" – по 4 (табл. 2).

У базі **CSA**, що є підрозділом *ProQuest*, – електронного та мікрофільмового видавця, до складу якого входять численні бази даних з різних галузей наук, представлено 5 журналів НАН України (6 %). З них найбільше згадувань у журналу "Прикладная механика" (11), інші журнали – від 1 до 3 (табл. 3).

У інших базах представлено 14 академічних журналів (16 %), серед яких найбільш згадуваними є: "Прикладная механика" (18), "Кибернетика и системный анализ" (14), "Нейрофізіологія" (11).

Представлені наші журнали й в інформаційних продуктах бази **OCLC** – 7, у *Google Scholar* та *Summon by Serial Abstracts* – по 5 (табл. 4, 5).

Thomson Reuters – компанія, створена в результаті придбання корпорацією Thomson агентства Reuters Group plc., має у своєму активі велику кількість наукових баз і наукометричних продуктів. Академічні журнали у кількості 19 (22 %) представлені в 9 з них (табл. 6).

Для оцінки ефективності наукової діяльності використовуються якісні і кількісні показники. Одним із найбільш застосованих в останній час наукометричних показників є імпаکت-фактор – чисельний показник авторитетності наукового журналу, на основі якого в узагальненому звіті про журнальний індекс цитування наводиться кількісна порівняльна оцінка рейтингу журналів.

У найрозвинутішій реферативно-інформаційній установі світу у галузі статистичної обробки даних щодо наукової періодики – **ISI** – 14 академічних журналів, у *Science Citation Index Expanded* (базі з природничих наук, яка охоплює 6650 журналів з 150 дисциплін (астрономія, хімія, біологія, біохімія, математика, фізика, медицина, наука о матеріалах, фармакологія

Ю.В. ДІДЕНКО

Таблиця 2. Журнали НАН України у БД EBSCO та її інформаційних блоках

№ з/п	Журнали НАН України	EBSCO	Academic Abstracts FullTEXT	Academic Search / Alumni Edition / Complete / Premier	AGRICOLA	Alt-Health Watch	Australia/N.Zealand Reference Centre	Biomedical Reference Collection	Business Source	Canadian Reference Center / Centre	Canadian MAS FullTEXT Elite	CAB Abstracts	Computer Science Index	Computer Source
1	Кибернетика и системный анализ	x		x									x	
2	Прикладная механика			x / x / x										
3	Semiconductor Physics Quantum Electronics & Optoelectronics		x	x		x	x	x	x	x / x	x			x
4	Теоретическая и экспериментальная химия			x / x / x										
5	Химия и технология воды													
6	Biopolymers and Cell (Біополімери і клітина)	x												
7	Нейрофизиология	x		x	x									
8	Український біохімічний журнал	x												
9	Experimental oncology (Експериментальная онкология)													
10	Вестник зоологии					x							x	
11	Цитология и генетика													

та ін.)), – 6, в узагальненому звіті про журнальний індекс цитування – *Journal Citation Reports* – 5 (станом на 2009 р.). На момент публікації ми одержали інформацію, щодо входження до *JCR* та обрахування імпаکت-фактора 2010 року вже для 18 академічних видань (табл. 7). Найбільша представленість у цих базах журналів "Прикладная механика", "Нейрофизиология", "Український біохімічний журнал" – по 4 ресурси, "Теоретическая и экспериментальная химия" та "Цитология и генетика" – по 3.

З огляду на те, що у окремих журналів збільшення кількості посилань часто залежить не від присутності у різних базах, а від знаходження інформації про журнал у різних інформаційних елементах цієї ж бази, дані

Corporate ResourceNet	GeoRef	Health Source product family	Humanities Source	Index Medicus / MEDLINE / PubMed	Inspec	Legal Collection	Middle Search Plus	Military FullTEXT	Newspaper Source product family	Novelist	Professional Development Collection	Primary Search	Psychological Abstracts	PsycINFO Database	Religion & Philosophy Collection	Science & Technology Collection	TOC Premier
					x												
					x											x	x
x		x	x			x	x	x	x	x	x	x			x	x	
																	x
	x				x												
				x	x								x	x			
				x / - / x													
				- / - / x													
				- / - / x													

щодо посилань на журнал потребують уточнення. Оприлюднюючи інформацію про видання, слід чітко розуміти відмінність між наукометричними базами даних та їхніми інформаційними блоками.

Фактично, інформацій блок – це шлях до журналу, який знаходиться в основній базі. Присутність одного видання у багатьох інформаційних тематичних блоках свідчить про його широку тематику. Світові БД віддають перевагу виданням вузького тематичного спрямування, що дає змогу робити шлях до журналу та інформації про нього коротшим і однозначнішим. Це, в свою чергу, дозволяє одержувати коректніші наукометричні показники.

Ю.В. ДІДЕНКО

Таблиця 3. Журнали НАН України у БД CSA та її інформаційних блоках

№ п/п	Журнали НАН України	CSA										
		CSA / Proquest	ABI/INFORM	Aluminium Industry Abstracts / World Aluminium Abstracts	Ceramic Abstracts / World Ceramic Abstracts	Computer & Information Systems Abstracts	Corrosion Abstracts	CSA / CSA Technology Research Database / CSA Engineering Research Database / CSA High Technology Research Database with Aerospace / CSA Materials Research Database with METADEX	CSA/ASCE Civil Engineering Abstracts	Materials Business File-Steels Alerts	METADEX	
1	Кибернетика и системный анализ		x									
2	Прикладная механика			x	x	x	x	x / x / x / x	x	x	x	
3	Фізико-хімічна механіка матеріалів / Materials Science			x	x		x					
4	Химия и технология воды	x										
5	Нейрофизиология	x						x				

Внесення українських наукових журналів до баз даних і факт перевидання закордонними видавництвами свідчить про те, що журнали публікують матеріали, які можуть зацікавити світову наукову спільноту.

Але саме наявність Інтернет-сторінки журналу з англomовним інтерфейсом і архівом англomовних назв та анотацій статей дозволяє іншомовному користувачу знайти статтю за допомогою електронних пошукових програм.

Аналіз можливості зручного доступу до електронних версій періодичних видань показав, що серед 87 журналів НАН України свою особисту Інтернет-сторінку мають 30 видань (близько 35 %). З них у 20 – це сторінка на сайті закордонного видавця. На власних сторінках видання розміщують в основному інформацію щодо своєї тематики та редколегії, не у всіх наявні архів номерів, зміст, анотації (українською, російською та англійською мовами), повні тексти статей. На сайті видавця подається повна інформація щодо архіву номерів, змісту та анотацій статей (виключно англійською мовою), платні повні тексти статей.

Наявність саме власної Інтернет-сторінки мала би спонукати редакційну колегію й авторів відповідальніше ставитися до видання та до представленої на ній відкритої інформації, але досить часто цього не відбувається.

Таблиця 4. Журнали НАН України у деяких зарубіжних реферативних та наукометричних БД (5–14 БД)

Реферативні та наукометричні бази	Кибернетика и системный анализ	Прикладная механика	Semiconductor Physics Quantum Electronics & Optoelectronics	Теоретическая и экспериментальная химия	Химия и технология воды	Нейрофизиология
Aerospace & High Technology Database		x				
ASFA (Aquat. Scien. Fisheries Abstr.)					x	
BIOSIS Previews / BIOSIS						-/x
Chemical Abstracts				x		x
ChemWeb					x	
Compendex / Engineering Index Monthly	x	x/x			x	
CompuScience	x					
Computing & Technology		x				
Copper Data Center Database		x				
Current Index to Statistics	x					
Digital Mathematics Registry	x	x				
Earthquake Engineering Abstracts		x				
EMBASE						x
EMBiology					x	
Gale / Expanded Academic / Academic OneFile	x/-/x				-/x/x	x/-/x
Google Scholar	x	x		x	x	x
Health Business FullTEXT product family			x			
ICI Alerting Services						x
INIS Atomindex	x	x		x		
Internation. Abstracts of Biological Scien.						x
Io-port.net	x					
MasterFILE FullTEXT product family			x			
MAS FullTEXT product family			x			
Mathematical Reviews / MathSciNet	x	x/x				
Mechanical & Transportation Engineering Abstracts		x				
OCLC / OCLC ArticleFirst Database / OCLC FirstSearch Electr. Collect. Online	x	-/x/x		-/x/x	x	x
Public Library FullTEXT			x			
Social Science Source			x			
Solid State & Superconductivity Abstracts		x				
Summon by Serial Solutions	x	x		x	x	x
Teacher Reference Center			x			
Topic Search			x			
World Magazine Bank			x			
Zentralblatt Math.	x	x				

Ю.В. ДІДЕНКО

Таблиця 5. Журнали НАН України у деяких зарубіжних реферативних та наукометричних БД (1–4 БД)

Реферативні та наукометричні бази	Проблеми управління і інформатики	Фізико-хімічна механіка матеріалів / Materials Science	Functional Materials (Функціональні матеріали)	Biopolymers and Cell (Біополімери і клітина)	Experimental oncology (Експериментальна онкологія)	Вестник зоології	Морський екологічний журнал	Физиология и биохимия культурных растений
AGRIS						x		
Applied mechanics Reviews	x							
ASFA (Aquat. Scien. Fisheries Abstr.)						x	x	
BIOSIS Previews / BIOSIS				x	-/x			x
Chemical Abstracts			x					
DOAJ			x	x				
EMBASE				x	Excerpta Medica			
Engineered Materials Abstracts		x						
IBIDS					x			
Index Copernicus				x				
Mathematical Reviews / MathSciNet	x							
Metal Abstracts / Index		x						
SUBIS					x			
Zoological Record						x		

Як приклад – 27 (!) з них мають цьогорічну інформацію, на відміну від видань, представлених на сторінках інститутів або Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (НБУВ).

На сайтах інститутів, які є видавцями, – вміщено відповідні сторінки 46 видань (53 %), на 11 з яких присутнє лише зображення журналу або тільки згадка про нього. На інших представлена в основному інформація щодо тематики видання та редколегії. Архів номерів, зміст, анотації і повні тексти статей є у небагатьох видань, цьогорічна інформація наявна лише у 9 журналів. Статті повністю або частково представлені у 17 виданнях.

На сайті НБУВ усі академічні видання мають свою сторінку, крім "Світогляду". Сторінки 10 видань є неактивними, у 16 видань є лише картотека статей, а на діючих сторінках інформація представлена по-різному. Присутні зміст, анотації, реферати статей або їхні повні тексти за попередні або тільки за деякі роки. У небагатьох видань (5) наявна цьогорічна інформація. Рішення про розміщення повних текстів статей – питання редколегії, але зміст та анотації, на наш погляд, слід оновлювати постійно.

Розміщення загальних відомостей, анотацій і змістів поточних номерів мовою випуску журналу та англійською на сторінках видань – сучасна вимога й актуальна необхідність, а щодо представлення повного тексту статей у вільному доступі, то це вже виважене рішення автора та редколегії видання.

Таблиця 6. Журнали НАН України у БД Thomson Reuters та її інформблоках

№ п/п	Журнали НАН України	Thomson Reuters								
		ISI	Biological Abstracts	Chemistry Citation Index	Current Contents/Engineering	Journal Citation Reports : Social Sciences Edition	Materials Science Citation Index	Neuroscience Citation Index	Science Citation Index Expanded	Web of Science
1	Доповіді Національної академії наук України	x								
2	Проблемы управления и информатики	x								
3	Прикладная механика				x	x	x		x	
4	Физика низких температур / Low Temperature Physics	x								
5	Сверхтвёрдые материалы	x								
6	Фізико-хімічна механіка матеріалів / Materials Science	x								
7	Теоретическая и экспериментальная химия			x		x			x	
8	Химия и технология воды								x	x
9	Biorpolymers and Cell (Біополімери і клітина)	x	x							
10	Нейрофизиология		x			x		x	x	
11	Фізіологічний журнал	x								
12	Український біохімічний журнал	x			x	x			x	
13	Альгология	x								
14	Вестник зоологии	x	x							
15	Гидробиологический журнал	x								
16	Морський екологічний журнал	x								
17	Український ботанічний журнал	x								
18	Физиология и биохимия культурных растений		x							
19	Цитология и генетика	x				x			x	

Незважаючи на велику кількість видань за різними напрямками наук актуальними є проблеми організаційного характеру щодо участі академічних видань у загальному інформаційному просторі, адже опублікування в Інтернеті наукових результатів робить їх надбанням світової наукової спільноти, підвищує рівень комунікації та визнання. Мінімізація змістовного наповнення, незначний обсяг і низька якість інформації, що отримує споживач, призводить до обмеження поінформованості та

Ю.В. ДІДЕНКО

Таблиця 7. Імпакт-фактор журналів НАН України (станом на 2010 р.)

№ з/п	Журнали з імпакт-фактором	i/φ
1	Symmetry, Integrability and Geometry: Methods and Applications' (SIGMA) (Симетрія, інтегрованість та геометрія: методи та застосування) Ін-т математики НАН України	0.856
2	Condensed Matter Physics (Фізика конденсованих систем) Ін-т фізики конденсованих систем НАН України	0.8
3	Low Temperature Physics (Фізика низьких температур) Фізико-технічний ін-т низьких температур ім. Б.І. Веркіна НАН України	0.625
4	Theoretical and Experimental Chemistry (Теоретическая и экспериментальная химия) Ін-т фізичної хімії ім. Л.В. Писаржевського НАН України	0.577
5	Journal of Superhard materials (Сверхтвердые материалы) Ін-т надтвердих матеріалів ім. В.М. Бакуля НАН України	0.547
6	Kinematics and Physics of Celestial Bodies (Кинематика и физика небесных тел) Головна астрономічна обсерваторія НАН України	0.337
7	Powder Metallurgy and Metal Ceramics (Порошковая металлургия) Ін-т проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича НАН України	0.288
8	Neurophysiology (Нейрофізіологія) Ін-т фізіології ім. О.О. Богомольця НАН України	0.279
9	Strength of Materials (Проблемы прочности) Ін-т проблем міцності ім. Г.С. Писаренка НАН України	0.267
10	Journal of Mathematical Physics, Analysis, Geometry (Журнал математической физики, анализа, геометрии) Фізико-технічний ін-т низьких температур ім. Б.І. Веркіна НАН України	0.265
11	Journal of Water Chemistry and Technology (Химия и технология воды) Ін-т колоїдної хімії та хімії води ім. А.В. Думанського НАН України	0.218
12	Material Science (Фізико-хімічна механіка матеріалів) Фізико-механічний ін-т ім. Г.В. Карпенка НАН України	0.21
13	Ukrainian Mathematical Journal (Український математичний журнал) Ін-т математики НАН України	0.167
14	Nonlinear Oscillations (Нелінійні коливання) Ін-т математики НАН України	0.158
15	Cytology and Genetics (Цитологія и генетика) Ін-т клітинної біології та генетичної інженерії НАН України	0.154
16	Metallofizika i Noveishie Tekhnologii / Physics of Metals and Advanced Technologies (Металлофізика и новейшие технологии) Ін-т металофізики ім. Г.В. Курдюмова НАН України	0.15
17	Problems of atomic science and technology (Питання атомної науки і техніки) ННЦ "Харківський фізико-технічний інститут" НАН України	0.039
18	International Applied Mechanics (Прикладная механика) Ін-т механіки ім. С.П. Тимошенка НАН України	1.74

негативно відображається на можливості застосування отриманого знання й на рейтингу видання.

Для інтеграції у міжнародний науковий простір вітчизняних періодичних видань обов'язковим є, насамперед, високий рівень наукових досліджень і належне представлення його у вигляді електронних англomовних версій видань з архівом і змістом номерів, а також розширених рефератів до статей або навіть (за рішенням редколегії) повних текстів статей.